ELEKTRİK ÜRETİM VE DAĞITIM ÖZELLEŞTİRİLMELERİ İLE İLGİLİ GELİNEN NOKTA NEDİR? BU SÜREÇLE İLGİLİ BEKLENTİ VE GÖRÜŞLERİNİZ

Yazar Adı: ÖZKAN AĞIŞ

Yazar İletişim: ozkan.agis@enerko.com.tr

ELEKTRİK ÜRETİM VE DAĞITIM ÖZELLEŞTİRİLMELERİ İLE İLGİLİ GELİNEN NOKTA NEDİR? BU SÜREÇLE İLGİLİ BEKLENTİ VE GÖRÜŞLERİNİZ

NELERDİR?

ÖZKAN AĞIŞ

Türkiye Kojenerasyon Derneği

Yönetim Kurulu Başkanı

Elektrik üretim ve dağıtım özelleştirmelerinde gelinen noktayı ve beklentilerimizi değerlendirmeden önce özelleştirmenin ne olduğunu iyi anlamamız lazım.

ÖZELLEŞTİRME NEDİR?

Özelleştirme, kamu hizmeti veren kuruluşların veya KİT’lerin mülkiyet ve/veya işletmelerinin (yönetimlerinin) özel sektöre devri demektir.

Bir başka ifade ile özelleştirme, devletin iktisadi faaliyetlerini gerçekleştiren, Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ve kamusal hizmet sunan kuruluşlarında, fonksiyonların tümüyle serbest piyasa koşullarına devredilmesi olarak tanımlanmaktadır.

KİTLER NASIL DOĞDU?

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de 1929-31’de yaşanan ekonomik krizin çözümüne yönelik devlet, ekonomik yaşam içinde doğrudan düzenleyici ve girişimci olarak yer alması, kilit sanayi yatırım ve üretim faaliyetlerini yürütmesi, alt yapı oluşturması, sermaye ve bilgi birikimine katkı sağlaması ve genel olarak ekonomilere yön vermesi görevini üstlenmişti. Bu uygulama ilk yıllarda, devlet ekonomilerini güçlendirmiş ve ‘’sosyal devlet’’ yapılarının oluşumunu ve güçlenmesini sağlamıştır. Ancak dünya sermayesi 1970’lerde yaşadığı krizlerden çıkmak için, özelleştirme bir kurtuluş yolu olarak ele alınmaya başlanmıştır. ‘’Kamu kuruluşları zarar ediyor’’, ‘’Kamu hantal ve verimsiz’’, ‘’Kamu siyasilerin arpalığı oldu’’, ‘’Kamuda çok istihdam var’’gibi sloganlar da yıllardan beri yerli yersiz kullanılmış olsa da özelleştirme sürecini hızlandırmıştır.

DÜNYADA EKONOMİK HAYATTA DEVLETİN PAYI NE KADAR?

Devlet sadece sosyalist ülkelerde ya da sosyal devlet yapısından yola çıkan ülkelerde ekonomik hayatın içinde yok. Az veya çok payla, her ülkede ekonominin içinde Devlet var. Ekonomik hayatta devletin payı Amerika'da %32,3 , Almanya'da %49 , Avustralya'da %51,7 , Fransa'da %54,25 , İngiltere'de %41 , İsveç'te %62,3 , İsviçre'de %48,8 , İtalya'da %50,2 , Japonya'da %35 , Kanada'da %42,3 , Türkiye'de ise %26,6'dır. **Yani Türkiye'de Devletin ekonomideki payı oldukça düşük seviyededir.**

ÖZELLEŞTİRME BUGÜNE KADAR BAŞARILI OLDU MU?

Elektrikte özelleştirme başarılı olmasa da, bazı KİT'lerin ve diğer kamu varlıklarının özelleştirilmesinin oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Özelleştirmeye başlanan 1986 yılından bu yana 188 kuruluşta %18'i halka arz, %16'sı varlık satışı, %4'ü devir işlemi, %42'si blok satışı yöntemiyle özelleştirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar sonucu 172 kuruluşta hiç kamu payı kalmamış, 16 kuruluşta ise az oranda kamu payı kalmıştır. Bu 188 özelleştirmeden yaklaşık 30 milyar dolar gelir sağlanmış ve bu gelir de Hazine borçlarının azaltılmasında kullanılmıştır.

ELEKTRİK ÜRETİM VE DAĞITIM TESİSLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Elektrik Üretim ve Dağıtım Tesislerinin özelleştirilmesinde bugüne kadar yapılan iki özelleştirme girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1998'de elektrik üretim tesislerinin özelleştirilmesi için TEAŞ'ın açtı ihaleye yerli ve yabancı 30'a yakın konsorsiyum katılmış, bazı konsorsiyumlarla imzalanan sözleşmeler Danıştay'dan dönmüş, bazıları da Danıştay'dan geçemeyeceği anlaşıldığından iptal edilmiştir. Bu ihalede Danıştay'dan vize alarak, İşletme Hakkı Devri (IHD) sözleşmesini imzalamayı başaran tek firma, Çayırhan sözleşmesiyle Park Holding olmuştur.

İşletme Hakkı Devri Ne Demektir?

İşletme Hakkı; herhangi bir tesisin mülkiyet hakkı devreden tarafta saklı kalmak üzere, belirli bir süre ve bir bedel karşılığında, sözleşmede belirlenen usul ve esaslar dahilinde, kar/zarar işletme hakkı devralan tarafa ait olmak koşulu ile gerçek ve/veya tüzel kişiler tarafından işletilmesidir.

O tarihten beri bu termik santraller özelleştirme sürecindedir ve özelleştirme idaresinin, ''İşletme Hakkı Devri'' gündemindedir. Bu nedenle de bu yorgun ve yaşlı santrallerde gerekli yenileştirme ve kapasite arttırma (rewamping) çalışmaları yapılamamakta, ortalama %45 kapasite kullanımı ile EÜAŞ'ın bünyesinde ite kaka çalıştırılmaktadır. Toplam kurulu gücü yaklaşık 6000 MW olan bu linyit ve kömür santrallerinde yenileştirme çalışmaları yapılabilse idi yaklaşık %30 kapasite artışı sağlanabilecek ve her yıl bir ''Atatürk Barajı'' üretimi kazanılmış olacaktı**. Yani elektrikte özelleştirmelerin gecikmesi sadece özelleştirme gelirlerini ertelemiyor, yenileştirme programlarını da erteleyerek elektrikte arz güvenliğini tehlikeye sokuyor.** Nitekim bu tehlikeyi gören EÜAŞ, hiç olmazsa Ambarlı Fuel-oil Santralini kurtarabilmek amacıyla, bu santrali Kombine Çevrim Doğalgaz Santraline çevirmek için ihale açtı.

TEDAŞ Elektrik Dağıtım Sistemlerinin işletme hakkı devri için 2000'li yıllarda, Sistemi önce 33 bölgeye sonra da 21 bölgeye ayırarak başlatılan ihalelerde, **''İşletme Hakkı Devri'' mi yoksa ''Varlık Satışı'' mı olsun**

tartışmaları arasında yine Danıştay devreye girdi ve bu ihaleler de kadük oldu. Elektrik Dağıtım Bölgelerinin, mülkiyet hakkı TEDAŞ'ta kalacak şekilde satışı ile ilgili son ihale süreci 2006 yılı ortalarında başladı ve 2007 yılı ocak ayında Başbakanımızın, İsrail dönüşü uçakta yaptığı açıklama ile ihaleler iptal edildi.

ÖZELLEŞTİRMELERLE İLGİLİ GELİNEN SON NOKTA NEDİR?

Tarihçesini kısaca özetlediğimiz Elektrik Üretim ve Dağıtım Sistemleri özelleştirmeleri yasal alt yapısı iyi oluşturulmamış girişimler yüzünden başarılı olamamıştı. Özelleştirme İdaresi'nin yaklaşık bir yıldan beri, elektrik özelleştirmelerinin yasal alt yapısını bu defa çok sağlam zeminlere oturtmak üzere çalışmaların yapıldığını görüyoruz.

26.02.2008 tarihinde EPDK yeni başkanı Sayın Hasan KÖKTAŞ'ın sivil toplum örgütleri ile tanışma ve görüşme daveti sırasında, Türkiye Kojenerasyon Derneği Başkanı olarak kendisine şu soruyu yöneltmiştim:

'Sayın Başkanım, siz ''Özelleştirme İdaresi''nin tepe yönetiminden geldiniz. Bundan önceki elektrik üretim ve dağıtım özelleştirmeleri Danıştay duvarlarından dönmüştü. Özelleştirme İdaresi, yeni özelleştirme ihalelerini hazırlarken Danıştay yeni yasal alt yapı konusunu dikkate aldı mı? Bu defa özelleştirme ayağı sağlam hukuk zeminine mi basacak?'

Sayın Hasan KÖKTAŞ, bu defa özelleştirme yasal alt yapısını Danıştay'ın görüş ve önerilerini alarak hazırladıklarını, özellikle Elektrik Dağıtım İhalelerinde hukuk yönünden herhangi bir sorun olmayacağını açıkça ifade etti.

Sayın KÖKTAŞ'ın bu güzel ifadesine göre bu defa, yasal alt yapı uygun hazırlandığı için sözleşmeler Danıştay'dan dönmeyecek. **Siyasi İrade de ''bir an önce özelleştirilsin''** dediğine göre herhangi bir sorun beklenmiyor.**Hükümetin de özelleştirmeden gelecek paralara çok ihtiyacı var. Giderek büyüyen Hazine borçlarının baskısını, kısmen de olsa azaltacak.**

Bizi Dernek olarak ilgilendiren tarafı toptan ve perakende satışlarda TEDAŞ ve TETAŞ tekellerinin biran önce kalkması ve dağıtım kayıp ve kaçaklarının biran önce azaltılmasıdır. Bugünkü şekliyle TEİAŞ'ın işlettiği ve Sistem Dengesizlik Fiyatı (SDF) esasına oturtulmuş elektrik piyasası hacmi, toplam elektrik üretiminin %15'i civarında. Çünkü en büyük toptan alıcı ve toptan satıcılar TEDAŞ ve TETAŞ (Türkiye Elektrik Taahhüt Ticaret A.Ş.) serbest elektrik pazarının dışında. Dağıtım sistemlerinin özelleşmesi ile, Dağıtım Bölgelerinin yeni sahipleri, yani yeni operatörler de elektrik pazarına girecekler ve elektrik pazarı tam liberalleşme yoluna girecek.

Dağıtım Bölgelerinin yeni sahiplerinin en kısa zamanda yenileme yatırımlarını yaparak kayıp ve kaçakları Avrupa standartları seviyesine (%4-5) indirmeleri o kadar da zor olmayacaktır.

Bütün bu nedenlerle ben çok iyimserim. Bu yıl içinde gerek üretim gerekse dağıtım tesislerinin büyük bir kısmının özelleştirileceğine inanıyorum. EÜAS'ın, arz güvenliğinin azalmakta olduğu düşüncesiyle yenileme

yatırımlarını başlatması, özelleştirme işini engellemez. Hatta satılacak malın değeri artacağı için özelleştirme sürecini kısaltır.

Eklenme Tarihi: 11.10.2008 Saat: 00:21